

Cooperació catalana

Fundació
ROCA GALÈS
CATALUNYA

Març 2022

Any 42è

PVP 3,00 €

Llegeix la revista mensual del cooperativisme català — rocagales.cat

Pallars de Sort, transició ecològica a l'alta muntanya

Pàg. 10

Aura Roig:
«Metzineres, un entorn
d'aixopluc contra l'estigma»

Pàg. 13

Sostenibilitat,
Menys turisme,
més vida

Pàg. 22

Retalls,
Les dones no es van incorporar
al cooperativisme. Ja hi eren

Pàg. 25

Salut laboral per a persones i organitzacions.

Transformem el nostre entorn mitjançant aportacions de caràcter social amb la fórmula cooperativa com a motor de canvi.

- Integració de la prevenció de riscos laborals, des de la proximitat i la implicació.
- El BenEstar de les persones, el motor de l'Economia.

Confiança

Comunitat

Coneixement

SelPrA
sepra.coop

Assegurem compromís

Descobreix les assegurances ètiques i solidàries

Amb Arç Cooperativa pots fer un consum responsable tot impulsant el mercat social

arç
COOPERATIVA

www.arc.coop

FEM ECONOMIA SOCIAL

Serveis per a entitats i col·lectius d'economia social i autònoms

Ajudem en el dia a dia: gestió
Aportem totes les eines: formacions
Impulsem idees: assessorament
Fem créixer projectes: acompanyem

També intervenim en processos de
remunicipalització i relleu empresarial

Col·lectiu Ronda
Gestió · Assessorament · Formació

Trafalgar, 50-52 baixos, Barcelona | 93 268 21 99 | cronda.coop | info@cronda.coop

Segueix-nos a les xarxes

@rocagales

/FundacioRocaGales.5

rocagales.cat

Editora: Fundació Roca Galès

Redacció i administració:

Aragó, 281, 1r 1a 08009 Barcelona
Tel. 93 215 48 70 - cc@rocagales.cat
www.rocagales.cat

Coordinació: Agnès Giner.

Consell assessor: Josep Edo, Agnès Giner, Carla Liébana, Xavi Palos, Ricard Pedreira, Xavier Pié, Joseba Polanco, Esteve Puigferrat, Àlex Romaguera, Quim Sicília, Jordi Via i Armand Vilaplana.

Els autors són responsables dels articles signats. Ni la direcció de la revista ni els editors comparteixen per força les opinions que puguin reflectir els textos aquí inscrits

Foto portada: Agrària i Ramadera del Pallars de Sort, SCCL.

Disseny, maquetació i impressió: L'Apòstrof, SCCL, i Cevagraf, SCCL

Dipòsit legal B-22.823/80

Edició impresa: ISSN 1133-8415.

Edició digital: ISSN 2696-9386.

Aquesta revista ha estat impresa en paper ecològic.

 Generalitat de Catalunya

Sumari

04

TORNAVEU

Anna Puig.

05

EDITORIAL

8 de març: s'ha avançat, però no prou

06

NOTICIARI

Agnès Giner

09

COOPERATIVES DE CATALUNYA

Usos de la plataforma Cercles.
Coop, més enllà del vot electrònic.
Confederació de Cooperatives de Catalunya

10

LES NOSTRES COOPERATIVES

Pallars de Sort, transició ecològica a l'alta muntanya.
Carme Giménez

13

L'ENTREVISTA

Aura Roig.
Sara Blázquez

16

ECONOMIA PER LA VIDA

Economia solidària de supervivència.
II. L'ESS, embrió o lluernes.
Jordi Garcia

19

PREMIS ECONOMIA SOCIAL 2021

Moviment cooperatiu i dret a la ciutat. Mancomunar la ciutat per produir noves quotidianitats.
Almodis Cebrià

22

SOSTENIBILITAT

Menys turisme, més vida. Alternatives econòmiques i socials al turisme massiu.
David Soler

25

RETALLS

Les dones no es van incorporar al cooperativisme. Ja hi eren.
Mar Masip

26

RESSENYA

Novetats en català per al 8M.

Un parell de preguntes (que són tres) a:

Anna Puig Domínguez

(Barcelona 1988), llicenciada en Història, sòcia fundadora i treballadora de la cooperativa l'Esguard, a l'àrea d'administració i gestió. Membre del Consell Rector de la FCTC* i membre de l'eix feminista

Del cooperativisme em sembla atractiu que em permet ser més coherent amb el projecte educatiu que desenvolupem amb els infants i joves. Quan diem que el nostre projecte es basa en l'autonomia i la presa de decisions en el col·lectiu, quan parlem de la gestió positiva de conflictes, de trencar amb els rols de gènere, de sostenibilitat de la vida en totes les seves vessants, etc. Tots aquests eixos que determinen la nostra activitat educativa també determinen la nostra organització. Democràcia interna i transparència, treballar el lleure des d'una perspectiva comunitària, posar la persona al centre, etc. Tot això ens permet generar un canvi real de les estructures que a nosaltres ens oprimeixen i fugir de les lògiques mercantilistes. El cooperativisme ens permet parlar d'un altre model d'educar i també de fer lleure, i per això ens hi sentim còmodes. Un altre aspecte que ens representa del cooperativisme és la intercooperació. Dins del sector treballem plegades entre cooperatives perquè tenim clar que crear projectes conjunts ens fa créixer en tots els aspectes. El fet d'estar juntes com a cooperatives educatives dins de la iniciativa social de les cooperatives

de treball, fa que unim forces per ser més visibles al sector i treballar per transformar-lo posant el valor el nostre model.

No em convenç del cooperativisme que moltes vegades pensem que la forma jurídica ja ens empara en uns determinats valors i no és cert. S'ha de fer molta feina i cal posar-hi intencionalitat per fer unes estructures realment curoses amb la vida i que generin un canvi real del sistema.

És possible una altra economia perquè estem generant nous models que opten per posar la vida al centre i que l'economia sigui una eina per fer una bona gestió dels recursos limitats que tenim, etc. Ara bé, cal interpel·lar els governs i els polítics perquè facin canvis reals i apostin per un nou model més feminista, més sostenible i que enderroqui les opressions i les desigualtats que actualment tenim. Cal fer pressió i explicar i replicar el nostre model cooperatiu perquè s'estengui i per poder fer front a un mercat molt violent que no entén de cures, de sosteniment de la vida i de compromís amb la vida col·lectiva.

*Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya

8 de març: s'ha avançat, però no prou

Dediquem aquest número de *Cooperació Catalana* al 8 de març, data vinculada originàriament a la memòria històrica de les dones treballadores i esdevinguda símbol de les reivindicacions feministes molt més enllà de les laborals. I malgrat el més d'un segle transcorregut des d'aquell 1909, aquest 2022 estem encara molt lluny d'on voldríem estar.

S'ha avançat, però no prou. I lamentablement hi ha qui està decidit que anem endarrere: actualment les passes endavant dels feminismes són obertament confrontades pels defensors dels privilegis del patriarcat. La ultradreta ha marcat com a enemic el feminisme i com a objectiu, la supressió dels plens drets de les dones. Fa poques setmanes el representant del partit ultradretà Vox a Castella i Lleó exigia la derogació de la llei contra la violència de gènere com a trofeu pel seu resultat electoral.

Per tant, ara no solament cal continuar avançant -el que s'ha aconseguit és necessari, però no suficient-; ara cal, a més a més, protegir el que s'ha assolit.

No volem perdre de vista l'origen del 8 de març com a celebració de la condició de treballadora de la dona, una condició no reconeguda públicament fins fa ben poc i que arrossega conceptes com la «incorporació de la dona al mercat laboral»; i això malgrat l'evidència que les dones sempre hi han estat incorporades -tant a les societats agrícoles, on sempre han treballat al camp, com a les societats industrials, amb la seva feina a fàbriques i tallers. Per no parlar de les altres feines essencials que també han fet i fan les dones, el treball de cures, no visibilitzat ni documentat, que no encaixa dins el concepte capitalista

de «treball» i la seva comptabilització i monetització de tot i de tothom. En definitiva, no valorat en el sentit més ampli del terme.

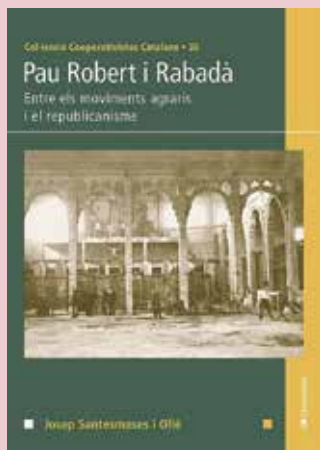
En el nostre mercat, el mercat social, hi ha marge de millora, segons recull l'Informe de l'estat del mercat social 2021 de la Xarxa d'Economia Solidària (XES). I això malgrat que l'informe conclou que la incorporació de la perspectiva feminista és un dels criteris amb menys compliment dels recollits a Pam a Pam. Per exemple, només un 36 % de les entitats que fan el balanç social tenen formalitzat un protocol per a la prevenció i l'abordatge de l'assetjament sexual per raó de sexe, d'identitat de gènere o de preferència sexual.

En una data com aquesta, és segurament una bona idea acudir a l'obra col·lectiva *Economia Solidària i Feminista, Pràctiques i pensament col·lectiu per fer saltar les costures*, editada el 2021 per la comissió d'Economies Feministes de la XES i la de Formació i Publicacions, que pretén «fer virar el rumb de l'Economia Social i Solidària per evitar les inèrcies productivistes i desmuntar estretors conceptuals que en limiten el potencial emancipatori», en paraules de les seves autores. També rellevant la contribució del Nexa, 47, *Economies feministes*, editada a finals de 2021 per la Fundació Roca Galès i la Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya. Com destaca el seu editorial, «la mirada feminista pot ser la brúixola que orienti les passes del cooperativisme en la construcció d'alternatives a un sistema en guerra amb la vida».

Nosaltres procurarem treballar-hi cada dia de l'any, ens queda força feina per fer encara.

PAU ROBERT I RABADÀ. ENTRE ELS MOVIMENTS AGRARIS I EL REPUBLICANISME

L'escriptor i assagista Josep Santesmases és l'encarregat de desgranar la vida i obra de Pau Robert, al llarg de les noranta-cinc pàgines del volum 35 de la col·lecció Cooperativistes Catalans.

Pau Robert i Rabadà (Vila-rodona 1873–1926), tot i que va morir als 53 anys, va ser la persona més significativa de Vila-rodona durant el primer terç del segle XX.

Propietari d'ideologia republicana, va presidir la Societat de Treballadors Agrícoles diverses vegades, amb una preocupació manifesta per l'escola laica i agrícola que administrava la dita societat. El 1909, amb una candidatura solidària, va guanyar les eleccions municipals, tot revertint la tendència monàrquica prèvia. El 1918 es va posar al davant de la construcció del celler cooperatiu del Sindicat Agrícola de Vila-rodona, obra de l'arquitecte Cèsar Martinell i l'enginyer Isidre Campllonch, inaugurat l'any 1919. Participà en diverses organitzacions agràries, com ara la Unió de Vinyaters —sindicat que defensava els interessos vitivinícoles, així com la persecució de les adulteracions de vi i la venda il·legal— i la Federació Agrícola de l'Alt Camp de Tarragona —formada per entitats i sindicats agrícoles de la comarca. El 1921 fou elegit diputat provincial i de la Mancomunitat de Catalunya per una coalició nacionalista i republicana. I el 1923 es va presentar a les eleccions a diputats a Corts, però no va ser-ne elegit.

Josep Santesmases i Ollé ha escrit sis llibres d'història de Vila-rodona, ha col·laborat en obres col·lectives i ha publicat nombrosos articles d'història i d'assaig, a més de centenars d'articles de premsa. En l'àmbit literari cal tenir present també diversos llibres de prosa poètica il·lustrada.

La biografia de Pau Robert i Rabadà ha estat editada per la Fundació Roca Galès i Cossetània edicions i serà presentada públicament ben aviat.

+ info: www.rocagales.cat

FOODCOOP BCN AIXECA LA PERSIANA

Les més de 500 persones sòcies que s'han sumat ja al supermercat cooperatiu Foodcoop BCN poden omplir les seves cistelles de la compra des del passat 8 de febrer. Es materialitza així un projecte col·lectiu i cooperatiu que pretén ajudar a transformar la manera de consumir a la ciutat de Barcelona.

Foodcoop BCN ofereix una àmplia gamma de productes que permet donar resposta a les necessitats d'una llar quant a alimentació, higiene i neteja. L'oferta ha estat definida per les sòcies de la cooperativa, que han establert un seguit de criteris de compra d'acord amb els valors de la cooperativa, entre els quals hi ha l'origen agroecològic i de proximitat del producte, la minimització d'envasos o que el preu sigui just per a productores i consumidores.

Una altra de les característiques que defineix el model del supermercat és que una gran part de les tasques de funcionament les aporten les mateixes sòcies. En el cas de Foodcoop BCN, hi ha tres persones contractades i es preveu ampliar la plantilla a mesura que el projecte creixi, però l'operativa de l'establiment se sustenta també en les tasques que les consumidores porten a terme en torns de tres hores cada quatre setmanes. “La participació de totes les sòcies en el seu funcionament genera sentiment de pertinença, a més de permetre ajustar els preus de venda per fer-los més accessibles, tot i pagar un preu just a les productores”, assegura Jordi Canes, president de la cooperativa.

Malgrat que el supermercat ja està en funcionament, la festa d'inauguració se celebrarà el 12 de març -coincident amb el quart aniversari de l'arrencada del projecte- i serà una oportunitat perquè el gruix de persones que s'han fet sòcies en els darrers mesos es puguin veure les cares. A més, Foodcoop Bcn també hi convidarà les representants de les administracions públiques que han donat suport al projecte i a les entitats del barri i de l'economia cooperativa, social i solidària que l'han acompanyat en aquest inici de trajecte.

+ info: www.foodcoopbcn.cat

La seu històrica de la Unió Cooperatista Barcelonesa no s'enderrocarà

El món cooperatiu i el moviment veïnal de l'Esquerra de l'Eixample de Barcelona estem d'enhorabona: a primers de febrer s'aconseguia evitar l'enderroc de la seu històrica de la Unió Cooperatista Barcelonesa, la cooperativa de consum més gran de Catalunya en època republicana. Els informes encarregats per l'Ajuntament de Barcelona avalaven el valor històric de l'immoble del carrer Urgell 176 i justificaven la seva preservació; pendents, això sí, de l'informe patrimonial que delimitarà el grau de conservació de la finca.

L'aturada de les obres d'enderroc de l'edifici significa un primer pas vers la catalogació com a patrimoni de la ciutat i posterior conservació, i ha estat possible gràcies a les accions i la pressió dutes a terme per la Plataforma Salvem la Unió Cooperatista Barcelonesa, de la qual formen part tant la Fundació Roca Galès com la Confederació de Cooperatives de Catalunya, com a curadores i representants del llegat històric cooperatiu.

La Unió Cooperatista Barcelonesa, emplaçada en el que actualment es designa Antiga Esquerra de l'Eixample de Barcelona, es va fundar el gener de 1927 com a resultat de la fusió de dues cooperatives veïnes: El Rel·lotge (carrer Comte Borrell) i La Dignitat (carrer de Villarroel). Com a resultat de l'èxit de la fusió i de la necessitat de disposar de més espai on donar cabuda a les sòcies i a l'ampli ventall d'activitats que es duïen a terme, el 1931 es va inaugurar l'edifici de la seu que ara hem aconseguit preservar.

Aquesta fita significa la primera batalla guanyada per la recuperació de l'edifici per a usos del moviment cooperatiu i veïnal. Un edifici construït a partir dels esforços de les persones sòcies de la cooperativa, també veïnes del barri. L'edifici històric de la Unió Cooperatista Barcelonesa és propietat de l'Església, des de la dictadura franquista fins a l'actualitat, i ara fa un any va cedir el terreny per construir-hi un centre de recerca i desenvolupament de caràcter privat. D'ara endavant, es continuarà treballant perquè aquest edifici històric retorni a les seves legítimes usuàries: moviment cooperatiu i veïnat del barri. La visibilització dels valors cooperatius a través de la seu de la Unió Cooperatista Barcelonesa pot reactivar i ressignificar l'espai, destinant a l'acció col·lectiva, la mancomunió de forces, l'ajuda mútua, la solidaritat i la cooperació.

La Fundació Roca Galès també celebra que a partir d'una beca de recerca per l'estudi dels seus fons documentals, en concret del fons històric de la Unió Cooperatista Barcelonesa -atorgada per concurs a Marc Dalmau, antropòleg social i historiador del cooperativisme- hagi ajudat a visibilitzar i posar en relleu la transcendència històrica d'aquesta cooperativa.

El fons documental de la Unió Cooperatista Barcelonesa està integrat al Centre de Documentació Cooperativa de la Fundació Roca Galès, digitalitzat en alta resolució, i forma part de l'arxiu de complement de l'Arxiu Nacional de Catalunya, consultable en línia i en obert. Podeu accedir-hi a través del nostre web: www.rocagales.cat, apartat de Fons documentals.

ENTRA EN FUNCIONAMENT SOM COMUNITAT ENERGÈTICA, PER FACILITAR LA CREACIÓ DE COMUNITATS ENERGÈTIQUES

La plataforma, de lliure accés, permet descobrir quines comunitats energètiques es poden crear a partir de qualsevol immoble de Catalunya. Som Comunitat Energètica és una eina digital que permet simular la creació de comunitats energètiques amb el veïnat per conèixer l'estalvi energètic i econòmic que poden suposar, així com entrar en contacte amb l'administració i les entitats i empreses que operen a prop i que poden ajudar en el procés per crear una comunitat energètica.

El projecte està desenvolupat per Cíclica [space · community · ecology], l'Institut de Recerca en Energia de Catalunya (IREC), Dies d'Agost, Electra Caldense i l'Associació de Micropobles de Catalunya, en el marc de la convocatòria de subvencions de Projectes Singulares 2020-21, promoguda pel Departament d'Empresa i Treball de la Generalitat de Catalunya i finançada pel Ministeri de Treball i Economia Social del Govern d'Espanya.

L'objectiu principal de Som Comunitat Energètica és dinamitzar la transició energètica del parc edificatori cap a la descarbonització a través del foment de la creació de comunitats energètiques des d'una perspectiva inclusiva i solidària.

I ho fan creant una base de coneixement per a tot el territori català, des de les àrees metropolitanes als micropobles, que permeti destapar el potencial de creació de comunitats energètiques i els avantatges que comporten en el terreny social –major cohesió i apoderament–, econòmic –menor cost energètic– i ambiental –reducció del consum i descarbonització–. Conscients del perill que la transició es produeixi sobre bases de desigualtat, la premissa diferencial és la inclusió de tot el teixit edificat dels pobles i ciutats per evitar que, una vegada més, els sectors més vulnerables quedin fora del procés justament en un etapa post-covid19 en què, amb tota probabilitat, s'agreuja la pobresa energètica.

Una comunitat energètica és una entitat formada per diferents agents –ciutadania, administració local o empreses– que cooperen i s'involucren en la producció, distribució i ús d'energia amb l'objectiu d'oferir beneficis mediambientals, econòmics i socials. Som Comunitat Energètica ha preparat les eines necessàries perquè aquells interessats en crear la seva pròpia comunitat energètica puguin planificar-la i valorar diferents escenaris.

+ info: www.somcomunitatenergetica.cat

Torna la Fira Literal, enguany amb el seu espai professional

LITERAL, la fira d'idees i llibres radicals, celebrarà la seva 8a edició els dies 21 i 22 de maig de 2022 al recinte de la Fabra i Coats, a Barcelona. La fira, que atrau milers de persones i un gran nombre de professionals, ha esdevingut un dels esdeveniments clau en el panorama literari, intel·lectual i polític de la ciutat. L'equip organitzador de LITERAL preveu la participació de més d'un centenar d'editorials al mercat del llibre i una programació d'una cinquantena d'activitats en un esdeveniment totalment presencial.

Per altra banda, els dies 19 i 20 de maig, la fira reobrirà el seu espai professional, LITERAL PRO, un mercat professional del llibre radical. LITERAL PRO es va organitzar per primera vegada el 2019 per iniciativa de les editorials Tigre de Papel Ediciones, Bellaterra Ediciones, Verso Books i La fabrique i va reunir gairebé un centenar d'editors, la meitat de procedència internacional. L'objectiu de la fira és oferir un espai alternatiu a les grans fires europees, proporcionant un entorn agradable on editors i titulars de drets tinguin temps per intercanviar i compartir informació sobre els seus projectes editorials, pactar col·laboracions i cedir o adquirir drets. LITERAL PRO comptarà amb un mercat editorial, reunions B2B, espai de treball en xarxa i classes magistrals.

+ info: www.literalbcn.com

USOS DE LA PLATAFORMA CERCLES.COOP, MÉS ENLLÀ DEL VOT ELECTRÒNIC

Confederació de Cooperatives de Catalunya
@CooperativesCAT

Sovint es diu que les crisis són oportunitats per canviar i millorar. Aquesta és la lectura positiva que podem fer en relació amb la pandèmia i la digitalització de la governança cooperativa, ja que la necessitat imperant en un moment determinat va fer avançar el procés de transformació tecnològica a passos gegants, i el que podria haver quedat com una solució temporal s'ha convertit en una nova manera d'organitzar-se i de treballar més eficient, més sostenible i també més democràtica.

La governança és un element clau de la dimensió cooperativa, i la seva digitalització a través de la plataforma Cercles.Coop ha facilitat la participació de les persones sòcies en reunions societàries amb totes les garanties legals, millorant així la qualitat democràtica interna i afavorint la traçabilitat dels processos de presa de decisions amb total transparència cap a la seva base social.

Cercles.Coop és una plataforma de participació societària adreçada a cooperatives i entitats de l'economia social que permet crear espais de trobada i participació virtual. Tot i que Cercles.Coop és una eina digital, el seu objectiu no és substituir la vida societària presencial, sinó tot el contrari. Cercles.coop pretén ser un recurs per fomentar la participació en qualsevol procés que realitzin les cooperatives, independentment d'on es trobin les sòcies o de la possibilitat d'assistir a una reunió en un moment determinat. En aquest sentit, la plataforma té dues funcions clarament definides. D'una banda, pot servir com a complement de les trobades presencials i, per tant, com a suport digital a reunions, debats, jornades i assemblees. De l'altra, permet desenvolupar en un entorn digital tots els processos de participació i presa de decisions, com ara: vot electrònic, recollida de propostes, debats per comissions o sectorials, etc.

En la instància pròpia de Cercles.Coop, cada organització pot preparar diferents tipus de procediments:

- **Consultes:** reunions societàries que requereixen emissió de vot electrònic, per exemple, l'assemblea general ordinària o extraordinària, etc.
- **Òrgans de participació:** espais estables de participació dels òrgans societaris o de gestió de la cooperativa, per exemple, el Consell Rector, espais interns de treball de les comissions, grups de treball o sectorials, etc.
- **Processos participatius:** processos participatius concrets i puntuals amb la nostra base social, per exemple, un procés de creació, debat i aprovació del reglament de règim intern, el pla de gestió, el pressupost, etc.

En aquests dos anys de vida de Cercles.Coop, la valoració de l'acollida que va tenir, i continua tenint l'eina, és molt positiva. Cooperatives i organitzacions de Catalunya i altres territoris, com el País Valencià, han confiat en aquesta plataforma mancomunada pel cooperativisme. També ha triat Cercles.Coop l'Aliança Cooperativa Internacional per celebrar la seva assemblea general, l'assemblea d'Àsia Pacífic i processos interns de participació de comissions sectorials, així com Cooperatives Europe, que també ha mostrat el seu interès per poder utilitzar la plataforma.

Creiem fermament que la digitalització és una de les eines més importants que tenim per sortir de la crisi i reactivar la nostra economia. Aprofitem totes les possibilitats que posa al nostre abast i utilitzem-les per construir un món millor.

Pallars de Sort, transició ecològica a l'alta muntanya

Fa poc que la Cooperativa del Pallars de Sort va complir el centenari. Fundada cap a l'any 1920, va ser la segona cooperativa lletera del país, poc després de la cooperativa del Cadí. De bon començament, es va dedicar a la producció de mantega. Amb el pas del temps, seguint l'evolució del sector agrícola i ramader, ha passat a diversificar la seva activitat. I encara més canvis, com la producció ecològica i la normalització de la presència de les dones.

Carme Giménez
L'Apòstrof SCCL
@apostrof_coop

La granja d'engreix de vedells és extensiva i ecològica.

La gerent de la cooperativa, Ester Soto, ens explica que es dediquen a fabricar pinso i a proporcionar serveis als ramaders. «Assessorament, tràmits..., qualsevol cosa en què puguem donar suport, com poden ser els permisos del Consell Català de la Producció Agrària Ecològica (CCPAE) o les fitxes de traçabilitat i higiene, entre d'altres; tot el que és assessorament agrari —afegeix—. A més de l'agrobotiga, al centre de Sort, i el magatzem de farratge». També la formació és part de tota aquesta tasca, i pot anar des de cursos de cuina fins a tallers de benestar animal.

Ara bé, l'Ester ens destaca, amb orgull, la granja d'engreix de vedells: «som l'única granja comunitària d'engreix ecològic de Catalunya». El sistema de maneig és extensiu: «per normativa ecològica, els animals no poden estar pas tancats. La nostra

granja són espais delimitats en els quals els vedells es mouen lliurement. Tenen prats i boscos en què pasturar i passejar, amb menjadores adequades perquè puguin consumir pinso i engreixar-se».

Moltes de les explotacions dels socis de la cooperativa (en són més de 170) són ecològiques, sobretot pel que fa a l'oví i el boví, i es troben en un entorn que afavoreix aquesta producció. Hi podem trobar la vaca bruna dels Pirineus, les ovelles xisquetes i araneses, i el cavall pirinenc català; en definitiva, ramaderia d'alta muntanya.

Des de la cooperativa s'engreixen uns 250 animals a l'any, aproximadament. Tot i això, aquesta xifra ha baixat una mica amb l'arribada de la covid-19: «Com que van tancar molts restaurants i bars, hi va haver molta pèrdua en la venda de carn», ens comenta l'Ester.

Aquesta baixada en vendes derivada de la pandèmia s'ha ajuntat amb la pujada de preus, fet que ha provocat que hi hagi socis a la cooperativa que estan passant per un mal moment. «El preu de la carn no es pot ajustar més, les explotacions són petites i, és clar, no és el mateix comprar un palet de pinso que comprar-ne cent. En canvi, sí que s'han apujat els costos. Els preus de la llum, dels combustibles, dels pinsos... són més elevats. Per exemple, el transport és una despesa enorme per a la ramaderia d'alta muntanya». També els afecta el creixement que s'ha produït en la compra per internet, que es tradueix en una competència més gran. «Sí que s'han rebut ajudes en alguns casos, però són insuficients».

Pel que fa a la tasca d'assessorament agrari que duu a terme la cooperativa, «he notat que les persones estan més amoïnades, són més exi-

gents i tenen més poca paciència». A més, s'ha complicat molt la burocràcia. «Encara que des de l'Administració se'ns diu que s'han facilitat els tràmits, això no ha estat així», explica l'Ester. I afegeix: «És molt complicat parlar per telèfon, o no te l'agafa ningú o no hi és la persona responsable, i el web no acaba de rutllar. És molt estressant; vam haver de contractar una persona perquè s'encarregués només d'aquesta feina». Continuament se'ls demana documentació per tirar endavant amb un tràmit que abans de la covid es feia només amb una trucada.

Això sí, tot tirat endavant per una presidenta i una gerent, dues dones al capdavant de la cooperativa. No és habitual en el món agrari, ni tampoc ho ha estat en els 100 anys de l'organització. En el cas de l'Ester, n'és la gerent des de fa dos anys, encara que en fa vint que hi treballa. No és la pri-

Els vedells tenen prats i boscos per pasturar i menjar.

mera gerent en una agrària, però sí que les fa especials el fet de coincidir amb una presidenta. «I això és molt en una cooperativa de cent anys». Sí que s'hi van notant els canvis, de les deu o dotze persones que hi treballen, fa vint anys eren només dues

“

«Som l'única granja comunitària d'engreix ecològic de Catalunya.»

“

Fundada l'any 1920, va ser la segona lletera del país, poc després de la cooperativa del Cadí.

COOP. PALLARS DE SORT

COOP. PALLARS DE SORT

dones; ara ja són la meitat de l'equip. Problemes? «Potser alguna coseta al començament, però ara mateix, cap».

Costa molt engegar una explotació ramadera, tant per als homes com per a les dones. Ara mateix, des del punt de vista burocràtic, elles tenen algun benefici, però no en treu la dificultat. Potser a l'hora de treballar, la força física pot ser un handicap; en aquest sentit, l'ajuda mútua és la solució que s'aplica en general. Uns ajuden les altres i a l'inrevés. Dels 176 socis de la cooperativa, 29 són dones, a part de les que pertanyen a les 49 SCP que també en formen part.

Pel que fa al jovent, «no en són gaires», entre 2015 i 2020, s'han donat d'alta 26 persones joves. És difícil començar una explotació ramadera. A més, el despoblament de zona es va notant, cada vegada hi ha menys gent als pobles. El nombre d'animals no canvia, perquè les explotacions es van fent més grans. Són petites, però en comparació creixen els ramats. Si abans tothom tenia 15 o 20 vaques, ara en té 30. Això fa que la dificultat

encara sigui més gran: els transports costen molt, tampoc és fàcil que arribin els materials, ni que marxin... «Som una mica lluny i això ho fa tot més difícil. Normalment, quan es planifica, es pensa en carreteres perquè hi vinguin les persones que tenen aquí una segona residència o per al turisme, però no en les vies per sortir, per distribuir mercaderies».

Sí que amb la covid s'ha notat que hi ha veïnat nouvingut, gent que s'ha traslladat des de ciutat. Potser no és tanta com pot semblar a través dels mitjans de comunicació, però sí que n'hi ha. I encara que no són persones que es dediquin a la ramaderia, està bé, perquè donen vida als pobles.

Estan pendents que els arribi la informació sobre el projecte dels jocs olímpics al Pirineu, del qual no tenen més informació que la que surt a la premsa. «No en sabem els possibles avantatges o inconvenients que poden tenir, i esperem que, si es fan, siguin per millorar la vida a la comarca».

En definitiva, l'Agrària i Ramadera del Pallars de Sort és una coope-

Al capdavant de la cooperativa hi ha dues dones: una presidenta i una gerenta.

rativa compromesa amb la transició ecològica, que tira endavant amb la producció de carn ecològica, tant de vedella, com de xai i de poltre; forma els socis perquè s'adaptin en aquest camí, i mostra els avantatges, dificultats i rendibilitat que pot generar el Pallars.

“

Les dones de l'equip de la cooperativa han passat de ser-ne dues a ser-ne 6, el 50%.

Aura Roig (Palma de Mallorca) va arribar Barcelona quan tenia 18 anys i, segons diu, les drogues l'han dut molt lluny. Va fer les seves primeres investigacions en el marc de l'Observatori del Sistema Penal i Drets Humans, però es va adonar que «si realment volíem buidar les presons, havíem de canviar les lleis». El 80% de les persones que estan a la presó ho estan per delictes relacionats amb drogues de manera directa o indirecta. Des de la cooperativa Metzineres del Raval, ofereix un entorn d'aixopluc per a dones i persones de gènere no-binari que usen drogues i sobreviuen a situacions de violències.

Aura Roig

Un personatge històric que voldries conèixer: la Billie Holliday.

Una lectura imprescindible: *Chasing the Scream: The First and Last Days of the War on Drugs*, de Johann Hari, i *El siglo de la heroína*.

Un perfil de Twitter que no pots deixar de seguir: No faig servir Twitter.

No podries viure sense... el meu grup d'amigues.

Encara tens pendent... molts viatges.

El cooperativisme és... col·laborar i no competir.

«Metzineres trenca l'estigma i l'estigma és una de les principals barreres d'accés»

Sara Blázquez
Dies d'Agost, SCCL
@diesdagost

66

«Entre les dones amb qui treballam interactuen moltíssimes formes d'exclusió: la putofòbia, l'aporofòbia, el capacitisme, la drogofòbia; són dones que han estat empresonades i que estan bregant amb múltiples situacions de trauma.»

Què és Metzineres?

És un model d'abordatge que pretén donar entorns d'aixopluc a dones que sobreviuen múltiples situacions de violència, que són vulnerabilitzades, i que pel fet de fer servir drogues han estat excloses de totes les xarxes d'acompanyament social, sanitari, però també dels seus entorns. El que procuram en aquests entorns d'aixopluc és lluitar contra un estigma que, pel fet de recaure sobre les dones i les persones de gènere no-binari, és encara més fort que l'estigma contra les persones que utilitzen drogues i contra les mateixes substàncies.

Esteu organitzades en forma de cooperativa. Per què?

Des del principi vàrem pensar que és el nostre lloc natural, no volem fer assistencialisme sinó activisme. Les nostres aliances naturals són amb associacions, col·lectius i xarxes comunitàries, que tenen més a veure amb l'economia social i solidària que no amb les entitats més assistencialistes que tradicionalment s'han vinculat a això. Necessitam mirar cap a les polítiques de drogues i com impacten a les poblacions més vulnerabilitzades si volem deconstruir els mecanismes de control, de repressió, que el que fan és reproduir situacions racistes, classistes, masclistes. Entre les dones amb qui treballam interactuen moltíssimes formes d'exclusió: la putofòbia, l'aporofòbia, el capacitisme, la drogofòbia; són dones que han estat empresonades i que estan bregant amb múltiples situacions de trauma.

Les nostres complicitats, tot i que procurant navegar per totes les xarxes existents, les creem enfortint els entramats veïnals i comunitaris que al final són els que ens donen aixopluc.

Per què les dones i les persones de gèneres dissidents necessiten una atenció especial dins l'àmbit de les drogues?

Quan les dones van als serveis especialitzats en drogues representen com a màxim un 15 %, es troben amb uns serveis que són androcèntrics, que no estan focalitzats en les seves necessitats, que no tenen en compte la seva especificitat i que sovint ni tan sols representen espais segurs per a elles. Quan van als serveis especialitzats en violència, es troben que els tipus de violències que elles viuen no es consideren violència masclista i que, a més, ja d'entrada són excloses pel fet d'utilitzar drogues, o bé tenen una normativa que fa impossible el seu ús de substàncies, tenint en compte que moltes vegades utilitzen substàncies per bregar amb els traumes i les violències. Per nosaltres, començar perquè deixin d'utilitzar drogues si no posam remei a les altres situacions de trauma i violència és molt complicat. Tenir un espai on incorporar l'ús de drogues amb aquesta perspectiva de la reducció de danys és una manera d'acceptar-les tal com són i que les drogues deixin d'estar al centre, perquè sabem que la recuperació del benestar, si és que alguna vegada n'han tengut, no comença o acaba per les substàncies, sinó que implica tenir casa, implica tenir un cercle de confiança,

un espai on et sentis tranquil·la i segura. I el que oferim és això: un espai tranquil i segur al centre del Raval, que és una cosa que fins ara no tenien.

Què us va portar a impulsar Metzineres?

Jo havia estat treballant a una de les sales de consum supervisat de Barcelona, ja havia fet la tesina sobre dones que s'injectaven drogues, i me'n vaig anar a Vancouver, que és una ciutat de referència sobre la reducció de danys. Allà vaig descobrir que la reducció de danys no era només donar xeringues o programes de metadona o sales de consum supervisat, que són estratègies de reducció de danys, sinó que la reducció de danys era una mirada. D'allà me'n vaig anar a Colòmbia, a posar en marxa els programes per a persones que s'injecten drogues; no hi havia res, i aprens a posar en marxa coses sense gaires recursos, sense referents. No tens exemples, ni límits, i aprens a fer molt amb molt poc. I després vaig anar a Costa Rica, em van encomanar fer el model de reducció de danys d'allà, el qual ens va permetre fer un estudi de totes les bones pràctiques que hi havia arreu del món: des d'habitatge, treball sexual, espais per a dones que estan en situació de violència, especialitzats en LGTBIQ+... I quan vaig tornar em van encomanar fer la primera investigació sobre dones que s'injectaven drogues a Barcelona. Arran d'aquesta investigació vam crear la XADUD, la Xarxa de dones que usen drogues, i que és l'embrió de Metzineres. Era un espai autogestionat on per primera vegada les dones es miraven entre elles. Es va crear un espai de suport mutu, d'acompanyament. No som una sala de consum supervisat, tot i que incorporam espais de consum supervisat. No és un espai on vagis a menjar, a dutxar-te, que també, sinó que volíem articular-nos, que sempre hi hagués activitats: dansa, teatre, fotografia, il·lustració, sortint al carrer i anant al teatre, amb la nostra paella dels divendres... Si tenim les necessitats bàsiques, podem lluitar pels nostres drets. Només tenint aquest espai propi, ja és una manera de recuperar el benestar físic, emocional, psicològic... Evidentment, tenim jurista, tenim treballadores socials, educadores, però també tenim les tècniques comunitàries, que són aquelles dones amb experiència viscuda, que formen part d'aquesta comunitat vulnerabilitzada i que han estat des dels inicis amb nosaltres.

Qui són aquestes dones?

Són dones molt heterogènies, totes han viscut situacions de violència. De fet,

apareixem en un moment en què estan en ple auge els pisos de consum. Sabem el que passa en aquests pisos: hi ha violacions, robatoris, pallisses, morts per sobredosi..., però és l'únic espai que tenen les dones per aixoplugar-se. Són dones recursives, resilients, i no són idòtes. Si estan fent això, malgrat tots els riscos que corren, per alguna cosa és. La més jove té divuit anys i la més gran, 74. Tenim més de 20 nacionalitats diferents, moltes d'Europa de l'Est, però la majoria són autòctones, més del 50 %. Al voltant del 30% ha tingut experiència d'empresonament, al voltant d'un 40-50 % han estat o estan psiquiàtritzades, un 80 % estan en situació de sense llar i un 50 % de sense sostre, un 30 % fan sexe per supervivència i al voltant d'un 20 % fan treball sexual, es mouen molt al Raval, i des que vam començar el 2017 hem arribat a unes 330 dones, unes 80 diferents cada mes; noltros pensàvem que en tindríem unes 50! De treballadores, som una vintena.

Esteu molt vinculades al barri, per què és important?

Des que hi ha aquest espai, les veïnes del barri se senten més segures perquè l'estigma no pesa tant. S'ajuden, es coneixen. A més, cada divendres conviden a paella, que la fan elles mateixes. Això trenca molts esquemes perquè són percebudes com a receptores de serveis. Per elles tenir accés a una cuina és un gran luxe, i per primera vegada poden oferir i són valorades. Trenca l'estigma, i l'estigma és una de les principals barreres d'accés

SARA BLAZQUEZ

Aura Roig, als carrers del Raval de Barcelona.

als serveis d'atenció social, però també al veïnatge, als serveis d'atenció sanitària.

Creus que Metzineres arriba on l'administració no arriba?

Sí, i també generem ponts per ajudar-les a navegar en un sistema que no està fet mirant-les a elles. No podem prescindir de l'administració i noltros hem aconseguit una cosa molt maca: ser reconegudes com un SIE, que és un servei d'intervenció especialitzat en violències. És maco perquè

reconeix que hi ha altres maneres de fer que no han d'estar tan normativitzades i que s'adapten més a les realitats i, per altra banda, que pengi de violències ha estat molt important perquè sovint aquest tipus de programes sempre penjaven de drogo-dependències, de salut. Per primera vegada posem al centre les violències, i les drogues com una manera de trampejar-les. Una altra cosa que caracteritza Metzineres és que noltros no sancionam, les dones són benvingudes sempre. Donar aquesta volta no punitivista implica un esforç, i veure que, davant el punitivisme, l'amor incondicional guanya, va generant vincles molt més forts i relacions molt més igualitàries i sòlides a l'hora de trencar aquesta solitud i aïllament. Havíem de demostrar que era viable.

No has fet servir els conceptes drogodependència ni drogat-se. Per què?

Són conceptes molt ideologitzats. Totes les persones usam drogues, el que canvia és on les compres, quan te les fiques, si tens un lloc segur per consumir-les, si tens un entorn que t'acompanyi... Que siguin legals o il·legals no té gaire a veure amb l'impacte que puguin tenir sobre la salut i sobre el benestar. I el concepte de dependència és molt relatiu, perquè una persona fumadora és drogodependent, té una dependència a aquesta substància, però no té problemes associats. Això no vol dir que no hi hagi persones que tenen problemes relacionats amb les substàncies, però aquests problemes no van sols.

“

«A Vancouver vaig descobrir que la reducció de danys no era només donar xeringues o programes de metadona o sales de consum supervisat, que són estratègies de reducció de danys, sinó que la reducció de danys era una mirada.»

ECONOMIA SOLIDÀRIA DE SUPERVIVÈNCIA

II. L'ESS, EMBRIÓ O LLUERNES

Jordi Garcia Jané
jordi@apostrof.coop

“És la mateixa observació que he trobat en tots els escenaris del desastre compartit, una vegada i una altra: quan té lloc una catàstrofe, la proximitat de la mort genera nova vida, una vida més urgent, menys preocupada per les petites coses i més compromesa amb les grans, més implicada, per exemple, en l'organització social i la contribució al bé comú.”

Rebecca Solnit. *Un paraíso en el infierno. Las extraordinarias comunidades que surgen en el desastre.*

Podeu llegir la versió íntegra de l'article a www.economiasolidaria.cat

Potències i límits de l'ESS

Com dèiem en la primera part d'aquest article publicada a l'anterior número de *Cooperació Catalana*, els grans reptes que té la humanitat per als pròxims vint o trenta anys són erradicar la pobresa i reduir la desigualtat, així com aturar la crisi ecològica i reinserir l'economia dins els límits biofísics de la Terra. Si no els superem, la mateixa supervivència de l'espècie estarà en perill.

Probablement, els rols principals que l'ESS pot exercir en aquest període de pre-col·lapse que vivim no provenen de la seva força quantitativa, sinó de la seva **influència cultural** i la seva capacitat de **generació de comunitat** i de **replicació fàcil** si la crisi socioecològica produeix la fallida de l'economia capitalista i de la seva legitimitat.

Per tant, al meu entendre, qualsevol estratègia d'ESS hauria d'atribuir molta importància a potenciar la **diversitat** geogràfica, sectorial i social de les seves iniciatives; la **intercooperació** per generar mercat social i comuns d'ESS; l'**escala local**, una escala que afavoreix l'acció col·lectiva i que ara serà clau per situar les activitats econòmiques essencials davant la contracció del comerç internacional, començant per produir el menjar que consumim; la **comunicació** per escampar al màxim l'ESS, en especial les seves pràctiques més transformadores i els seus referents replicables, i les **aliances** amb els altres moviments emancipadors i amb altres agents econòmics confrontats també amb les grans corporacions: sindicats, sector públic, així com microempreses mercantils i persones autònomes socialment responsables.

Funcions generals i objectius estratègics de l'ESS

Les organitzacions de l'ESS compleixen quatre funcions generals. Una és intrínseca, l'objecte de l'activitat, és a dir, satisfer una necessitat pròpia de les persones que participen en la iniciativa i/o una necessitat d'una comunitat o de la societat. Les altres tres són fruit de la manera com es duu a terme aquesta primera funció: fer d'**aparador** que demostrï la viabilitat d'una economia diferent de la capitalista, fer de **laboratori** de relacions socials no capitalistes, patriarcals o productivistes i fer d'**escola** dels sectors populars, creant subjecte emancipador.

En aquests moments, la necessitat d'allunyar-nos del col·lapse o, si no el poguéssim evitar, d'afrontar-lo demana que l'ESS persegueixi també objectius estratègics més concrets que aquelles quatre funcions. Aquests altres objectius estratègics són: promoure models d'activitats essencials que siguin sostenibles i socialment útils; tenir referents replicables per a cada sector popular, en cada localitat i cada activitat essencial; dotar d'autonomia material els moviments emancipadors; propagar una nova forma de vida, i teixir comunitat i comunitats. Vegem-los amb una mica més d'atenció.

Promoure models sostenibles i socialment útils d'activitats essencials

Com he dit més amunt, la funció intrínseca de l'ESS és satisfer necessitats. Per descomptat, en aquests temps d'emergència les seves organitzacions han de seguir complint aquesta funció i fer-

ho sent encara més eficaces, sostenibles i orientades a resoldre els grans reptes civilitzatoris. Però l'ESS no té ni de bon tros prou múscul per impulsar la transició ecosocial. En canvi, una de les aportacions diferencials que pot fer és idear i assajar nous models d'activitats essencials sostenibles i socialment útils. Què són, si no, els vehicles elèctrics compartits, els serveis comunitaris de les cooperatives d'habitatge, els grups de criança, la gestió integral amb valor social dels residus tèxtils o els pisos zero per a les persones sensellar, per exemple? L'ESS pot idear models d'activitats essencials sostenibles i socialment útils; ara bé, per evitar el col·lapse l'Estat s'hauria d'implicar a estendre'ls i forçar el sector mercantil a fer-ho també.

Tenir referents replicables en cada localitat i activitat essencial

Necessitem disposar d'entitats d'ESS que siguin referents replicables i, si no n'hi ha, hem de «semmar» perquè se'n creïn en cada poble i barri, en cada activitat essencial (alimentació, cures, habitatge, productes manufacturats bàsics...), i en els diversos sectors que integren les classes populars, sobretot entre les persones migrades, la classe treballadora poca qualificada, el personal tècnic i la gent jove, uns sectors fins ara infrarepresentats dintre l'ESS.

Com podem «semmar»? Doncs analitzant les causes de la inexistència de referents en un sector, activitat o territori; establint vincles amb les entitats que el representin i divulgant-hi aquells referents que podrien ser trasplantables; detectant nuclis humans que, acompanyats i amb mitjans, podrien esdevenir referents; orientant cap aquest objectiu subvencions de les administracions i inversions de les finances ètiques; etc.

Un referent replicable seria una entitat d'ESS que resol satisfactòriament una activitat essencial per a la vida d'una manera tal que altres grups i territoris, en una situació d'extrema necessitat, poden reproduir i adaptar amb facilitat al seu territori o a l'activitat que necessitin. Per què són tan importants els referents? Perquè poden ajudar la majoria de la societat a crear iniciatives d'ESS d'una manera generalitzada en un context d'eferves-

cència social, sigui perquè s'està en un procés transformador i, fins i tot, es compta amb un govern favorable que ho facilita, sigui perquè l'economia capitalista entra en fallida, el sistema col·lapsa i la gent cerca desesperadament alternatives per sobreviure.

Dotar d'autonomia material els moviments emancipadors

En aquests temps tan difícils, els moviments socials emancipadors travessaran greus dificultats i passaran grans necessitats. L'ESS els pot dotar d'una certa autonomia material, ajudant-los amb part dels seus excedents, donant ingressos i estabilitat a les persones activistes que hi treballen i promovent formes de suport mutu.

Propagar una nova forma de vida

El fet que en les organitzacions d'ESS les decisions es prenguin de manera democràtica i no se supeditin al capital obre la possibilitat de triar feines i clientela possiblement menys rendibles però socialment més útils, d'emprendre algunes activitats no orientades al guany econòmic, sinó al valor d'ús –projectes socials, polítics, artístics, culturals...– i de millorar les condicions de treball. Totes aquestes pràctiques poden inspirar canvis en els seus membres i entorns i ajudar-los a adoptar noves formes de viure que, un cop assolida la suficiència material, no s'endinsin en l'espiral del consum sinó que cerquin l'abundància immaterial (més temps, vincles, coneixement, connexió amb la natura...).

Necessitem disposar d'entitats d'ESS que siguin referents replicables en cada poble i barri, en cada activitat essencial i en els diversos sectors que integren les classes populars.

Crear comunitat i comunitats

Si no s'ha pogut impedir el col·lapse i ens trobem en el pitjor escenari, les probabilitats de sobreviure de manera col·lectiva, formant part de xarxes comunitàries, seran molt superiors a fer-ho de manera individual. Per això, és tan important activar ja des d'ara la dimensió comunitària de l'ESS, que fins avui s'havia deixat en segon terme.

Hi ha diverses maneres de potenciar aquesta dimensió comunitària. Una és desenvolupant-la a les empreses d'ESS, sobretot les grans, on predomina la dimensió socioempresarial perquè, en haver de competir dintre el mercat capitalista, les relacions entre

Les iniciatives comunitàries com els grups de criança també són economia social i solidària; en temps de col·lapse, potenciar-les serà vital.

La transició ecosocial requereix reduir la necessitat de mobilitat i satisfer-la de manera sostenible.

L'economia social i solidària encara és massa urbana i massa "blanca": necessita ruralitzar-se i implicar la població migrant.

els seus membres està mediatitzada per un objectiu mercantil. A les grans cooperatives de consum, el marc organitzatiu per desenvolupar aquesta dimensió comunitària serien els grups locals, com els que ja existeixen en algunes d'elles.

Per estimular la dimensió comunitària no em refereixo únicament a augmentar les relacions humanes més enllà de l'objecte de l'activitat, sinó també a crear mecanismes de suport mutu, compartir recursos quotidians i impulsar projectes dins de la mateixa empresa per resoldre de manera col·lectiva i sostenible les necessitats dels seus membres i entorns. Per què no traslladar, per exemple, el concepte de «ciutat en transició» a les organitzacions d'ESS i constituir-se també en comunitats cooperatives en transició, canviant hàbits insostenibles i reduint el consum tant de l'entitat com dels seus membres, compartint compromisos i eines de suport?

Una segona manera serà promovent les iniciatives comunitàries com són els horts comunitaris, les comunitats de préstec, les xarxes de suport mutu, les biblioteques d'eines i de coses, les fires i xarxes d'intercanvi, els bancs de temps, els grups de criança compartida, etc.

Una tercera serà impulsant la gestió comunitària. Aquesta gestió pot adoptar múltiples formes. Pot tractar-se que l'administració cedeixi el dret d'ús sobre un bé públic a una comunitat, o a l'associació que la representi (terres, infraestructures, equipaments culturals...). Pot consistir a democratitzar la gestió dels serveis públics, guanyant la participació de les persones usuàries i de les treballadores. I ha de ser també generar béns comuns d'ESS, així com recuperar els comuns ja existents (pastures, boscos...), suplantant l'actual gestió subrogada d'una administració per la de la comunitat usuària del comú, una comunitat que caldrà teixir de nou.

Una quarta manera serà aprofundir l'arrelament de les organitzacions d'ESS al territori concret on desenvolupen l'activitat, participant en la vida veïnal, entrant en contacte amb altres actors del territori i articulant-se en ecosistemes locals d'ESS.

Totes aquestes activitats haurien de desembocar a fer barris i pobles cada cop més autogovernats pel veïnat i més autosufici-

Per què no traslladar, per exemple, el concepte de «ciutat en transició» a les organitzacions d'ESS i constituir-se també en comunitats cooperatives en transició, canviant hàbits insostenibles i reduint el consum tant de l'entitat com dels seus membres, compartint compromisos i eines de suport?

ents, és a dir, municipis o comarques sobiranes que fossin capaces de resoldre llurs necessitats bàsiques mitjançant una economia integrada i autocentrada que podríem anomenar economia popular solidària. Aquesta economia aplicaria els valors de l'ESS, però no estaria només formada per iniciatives d'ESS, sinó també per activitats d'autoproducció, producció individual i familiar, microempreses mercantils, etc. La comunitat planificaria col·lec-

tivament les necessitats, així com el treball productiu i reproductiu necessari per cobrir-les, gestionaria una moneda comunitària per facilitar els intercanvis i una part dels mitjans d'existència serien béns comuns.

Tenint present que l'escenari de col·lapse és el més probable, aquesta funció de generació de comunitat i de comunitats sembla la més bàsica de totes.

Epíleg

A la humanitat se'ns acaba el temps per arreglar l'única casa que tenim i hem destrossat, el planeta Terra. Si poguéssim dur a terme la transició ecosocial obtindríem almenys una

pròrroga per desmantellar el capitalisme, perquè mentre hi hagi capitalisme la reproducció de la vida estarà amenaçada. Però fer aquesta transició és tan difícil que necessitem preparar alhora les condicions per resistir al col·lapse que probablement patirem. L'ESS pot i ha de contribuir a tots dos objectius, però per ser més efectiva en aquesta doble comensura necessita dotar-se d'una visió compartida de la situació i d'objectius estratègics per afrontar-la.

A manera de síntesi, algunes idees per a aquesta estratègia serien posar més l'accent en la capillaritat i diversitat d'iniciatives d'ESS que en la seva concentració i quantitat, en l'economia reproductiva que en la productiva, en la dimensió comunitària que en la socioempresarial, en la planificació democràtica i la reciprocitat que en el mercat, en l'escala local que en la global.

Potser l'ESS aconsegueix ser part d'un embrió d'una economia postcapitalista, o almenys empènyer fort en favor de la transició ecosocial, però si al final el col·lapse ens atrapa, almenys que l'haguem convertida en una constel·lació de cuques de llum que assenyalen camins d'esperança enmig de la foscor.

MOVIMENT COOPERATIU I DRET A LA CIUTAT

MANCOMUNAR LA CIUTAT PER PRODUIR NOVES QUOTIDIANITATS

Almodis Cebrià Salvador

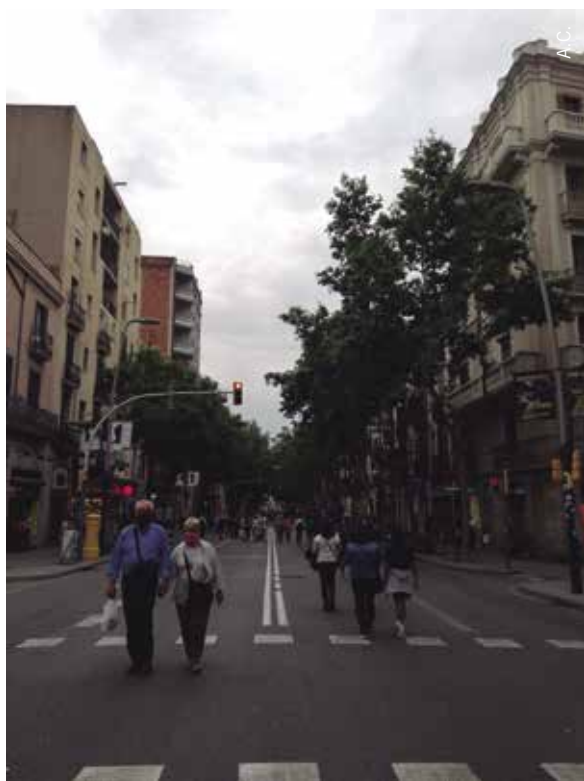
1r Premi Millor Treball de Final de Grau
Premis economia social 2021

El títol d'aquest article és el nom del treball de final de grau que vaig presentar l'estiu passat. Vaig fer un treball sobre la vida quotidiana. Volia parlar de com viure implica ocupar espais, i que els espais, en un món finit, inevitablement són compartits. Em va semblar que a les ciutats aquesta inevitable vida compartida es feia més explícita, més visible. Les ciutats, al llarg de la història, s'han constituït com a espais preferents per a l'intercanvi de mercaderies i, per tant, com a llocs de trobada de múltiples realitats. Habitar un espai suposa transformar-lo, però també que ens transformi. Les ciutats actuals, com qualsevol altre espai, materialitzen les relacions de poder de les societats que les basteixen. L'espai estructura el marc de possibilitats en el qual ens movem, és a dir, delimita i jerarquitzava els llocs en què es desenvolupen les nostres experiències quotidianes. Per això, la forma en què s'urbanitza una ciutat fomenta algunes maneres de fer, esbossa com ha de ser i què ha de fer qui hi viu. Avui, les ciutats, perseguint l'afany de lucre de la classe dominant, ja no són només espais de confluència i intercanvi de mercaderies, sinó que són un producte, una mercaderia més dins d'un mercat global de ciutats.

Quan vaig començar el treball m'interessava pensar de quina manera es podrien revertir aquestes dinàmiques mercantilistes que defineixen les ciutats i em va semblar que el moviment cooperatiu estava íntimament relacionat amb aquest canvi. Per explicar-ho, necessitava algun concepte que m'ajudés a articular aquesta idea i aprofundir-la. El 1968 Henri Lefebvre va publicar *El dret a la ciutat*. Va utilitzar la noció de dret per denunciar una

mancança, però també per reivindicar-la. Parlar de «dret a la ciutat» significa parlar d'un dret inexistent -com tants d'altres-, el dret a una vida urbana diferent, construïda a partir de les voluntats compartides de qui l'habita. Però també significa posar nom a una possibilitat, la possibilitat de transformar la ciutat, de crear-la col·lectivament a través dels desitjos de qui la vol viure.

La mercantilització dels nuclis urbans homogeneïtza la vida i l'estructura a partir del consum. L'espai públic, col·lectiu, s'esborra i esdevé lloc de pas, una interferència en la nostra productivitat. La urbanització es converteix en un mecanisme que s'adapta constantment a tendències intermitents, i buida l'espai de memòria col·lectiva. Alhora, s'imposa un ordre cronometrat a les rutines, que adquireixen estatus a través de les pautes de consum a les quals poden accedir. El temps controla i vertebrava les dinàmiques de la ciutat i sempre en falta. Si ens despengem d'aquest ritme productiu incessant, estem «perdent el temps». El «dret a la ciutat», en aquest sentit, reivindica el temps que es perd i el temps per perdre. Busca crear espais on la quotidianitat pugui ser present, on les hores no siguin la mesura del que fem, on poder ser plurals sense preocupar-nos de si el temps es dilata o es contrau. Simultàniament, el «dret a la ciutat» reformula la relació que establim amb els llocs i proposa apreciar la multiplicitat d'usos que pot tenir un punt de trobada, un carrer, una plaça. Mirar aquests altres usos, reconèixer que cada persona atribueix un valor diferent als espais que recorre resignifica els llocs i els dota de cos a través de les històries quotidianes de qui els freqüenta.

Obrim carrers, ús de vianants del carrer de Sants els caps de setmana.

Interior d'illa de Barcelona.

L'Escocesa al Poblenou.

El «dret a la ciutat» és un concepte i, com tot concepte, el seu significat està en disputa. El significat és mal·leable i es concreta a través de les pràctiques que l'encarnen i s'hi identifiquen. El sistema capitalista acostuma a apropiarse dels conceptes que el posen en dubte, els fa servir per definir realitats que el reforcen i, per tant, debilita el seu sentit originari i els buida de contingut. Perquè els conceptes puguin preservar el seu potencial transformador necessiten ser posats en pràctica, tenir realitats on arrelar-se des d'on expandir els límits de qualsevol definició. Em va semblar que el moviment cooperatiu materialitzava el «dret a la ciutat» i, en fer-ho, recuperava el sentit original del concepte.

Per explicar com el cooperativisme es pot entendre com una forma de reivindicació del «dret a la ciutat» vaig recórrer a dos principis cooperatius: l'interès per la comunitat i la cooperació entre cooperatives. Interessar-se per la comunitat significa posar-se en context i entendre la relació simbiòtica que establim amb la realitat que ens envolta. El cooperativisme proposa col·lectivitzar necessitats comunes i, en fer-ho, trenca amb les lògiques individualistes preponderants. Alhora reconeix que una experiència cooperativa aïllada no pot transformar les bases del sistema dominant, que és a través de la intercooperació que el moviment creix i enforteix la seva capacitat de canvi. Per tant, de forma anàloga al «dret a la ciutat», el moviment cooperatiu accepta la interdependència de qualsevol experiència humana i la dignifica, entenent que l'organització col·lectiva és imprescindible per viure realitats que concordin amb els nostres desitjos.

Des que vaig començar el treball tenia clar que volia fer un estudi de cas. No podia estar parlant de com la realitat altera els

conceptes sense recollir alguna experiència que ho il·lustrés. Vaig anar a Sants. Havia fet pràctiques a la Lleidat Santsenca i tenia ganes de seguir coneixent projectes del barri. Sants és un barri obrer que des de finals del segle XIX acull experiències que s'inscriuen dins del moviment cooperatiu. M'interessava buscar projectes que reflectissin la trajectòria cooperativa del barri. Vaig trobar La Comunal i em va agradar. La Comunal és un projecte que va obrir les portes el 2020 i que s'autodefineix com a espai cultural cooperatiu i autogestionat. Vuit entitats de l'economia social i solidària van decidir reformar unes naus industrials abandonades a prop del carrer de Sants i s'hi van instal·lar. Es van constituir com a cooperativa de serveis i van batejar l'espai i el projecte com La Comunal.

Compartir espais no és només una manera de tenir accés a més recursos. Per una banda, és una forma de guanyar visibilitat. Una cooperativa pot oferir productes o serveis a persones sense que aquestes percebin que és un projecte cooperatiu. Poso un exemple. Algú passeja per una ciutat i descobreix una llibreria. Decideix entrar-hi i fulleja alguns llibres. Un li crida l'atenció i el compra. Se l'endú i se'n va del local sense saber que ha estat en una cooperativa. Amb un projecte com La Comunal és més complicat trobar experiències com aquestes. Reunir diferents projectes cooperatius en un mateix espai crea una imatge conjunta que accentua el caire cooperatiu de les activitats que s'hi realitzen i facilita la seva difusió. Per altra banda, ser a un mateix espai vol dir compartir quotidianitats. Això suposa que dia a dia les persones que formen part dels diferents projectes potser es troben, se saluden, esmorzen juntes, s'expliquen el que estan fent, el que

Espai industrial recuperat per a la ciutat.

Carreró del barri de la Ribera de Barcelona.

els preocupa. D'aquesta manera, de forma fluida van apareixent sinergies entre les diferents entitats i augmenten considerablement les possibilitats de construir altres projectes conjunts.

La idea de recuperar un recinte abandonat del barri de Sants anava més enllà de donar resposta a les necessitats compartides d'un grup d'entitats diverses del territori. La Comunal vol ser un espai diàfan, obert a tothom que en vulgui formar part. Al centre del recinte hi ha un pati. És un pati que fa de nexa entre els diferents projectes però que, alhora, vol ser un espai obert a qualsevol persona que s'hi vulgui aturar. La Comunal és un projecte nou que vol construir-se (i desconstruir-se) dialogant amb el territori. Per això el pati no té mobiliari fix, vol ser un espai sense usos restringits. La Comunal s'obre a la ciutat per ser lloc de trobada, un espai on compartir temps i relacionar-se. Evitar predeterminar l'espai convida a connectar diferents realitats. Per això, La Comunal es concep com un lloc de convocatòria que s'adapta durant el dia als diferents usos de qui hi acut. I en la confluència d'aquests diferents usos, realitats diverses es troben i es reconeixen dins un mateix plural.

Havia d'acabar el treball. Els punts i final sempre em semblen conflictius, ficticis. Volia parlar de la importància de situar el text que estava acabant, d'entendre'l com un document obert, una excusa per compartir dubtes i incerteses. Vaig recuperar el que ja havia dit i ho vaig sintetitzar. Vaig parlar de la voluntat de transformació, de com generar models productius dedicats a donar resposta a necessitats comunes era una manera de crear noves formes d'habitar la ciutat. Vaig al·ludir a la necessitat de contextualitzar els projectes per entendre'ls i vaig assenyalar el poten-

cial utòpic de La Comunal. Vaig presentar la utopia com un motor de canvi, com una definició del que no hi ha però hi pot haver, com una mirada compartida a les possibilitats del ser. Vaig destacar com l'existència de projectes com La Comunal ensenyen que és possible construir espais de forma descentralitzada i autogestionada. Vaig afirmar que mancomunar la ciutat dilueix el seu valor com a mercaderia, travessa la dicotomia entre vida privada i vida pública, crea altres formes de compartir l'espai que ens limita.

M'interessa la idea dels límits. Crec que parlar de com viure d'altres maneres té molt a veure a reconèixer els límits propis. Suposo que acceptar-los, ser conscients que hi són, ens permet jugar-hi, deformar-los, transgredir-los. La ciutat ens limita. Concreta els llocs on desenvolupem activitats (amb més o menys freqüència) i imposa un ritme per desplaçar-nos entre aquests presumptes punts referencials de les nostres vides. Però la vida quotidiana pot ser alguna cosa més. I aquest poder ser és el que reivindica el «dret a la ciutat», és el que posen en pràctica múltiples experiències cooperatives. La vida urbana és ambigua i contradictòria. La ciutat ens força a seguir el joc a les lògiques mercantilistes que la sustenten per poder continuar habitant-la. Alhora ens permet entrar en contacte amb realitats que la qüestionen, que creen altres maneres de ser-hi. La vida urbana és un reflex de l'acumulació inevitable de quotidianitats estranyes, quotidianitats que s'obliden però que esbossen una història compartida. Potser transformar la vida urbana té a veure amb acceptar l'oblit implícit en la quotidianitat i, tot així, voler recordar-se. Potser és omplir l'espai compartit de present, potser és aturar-se i escoltar els desitjos de qui ens hi acompanya.

Menys turisme, més vida

ALTERNATIVES ECONÒMIQUES I SOCIALS AL TURISME MASSIU

David Soler

Membre de l'Assemblea de Barris pel Decreixement Turístic
@soler_david

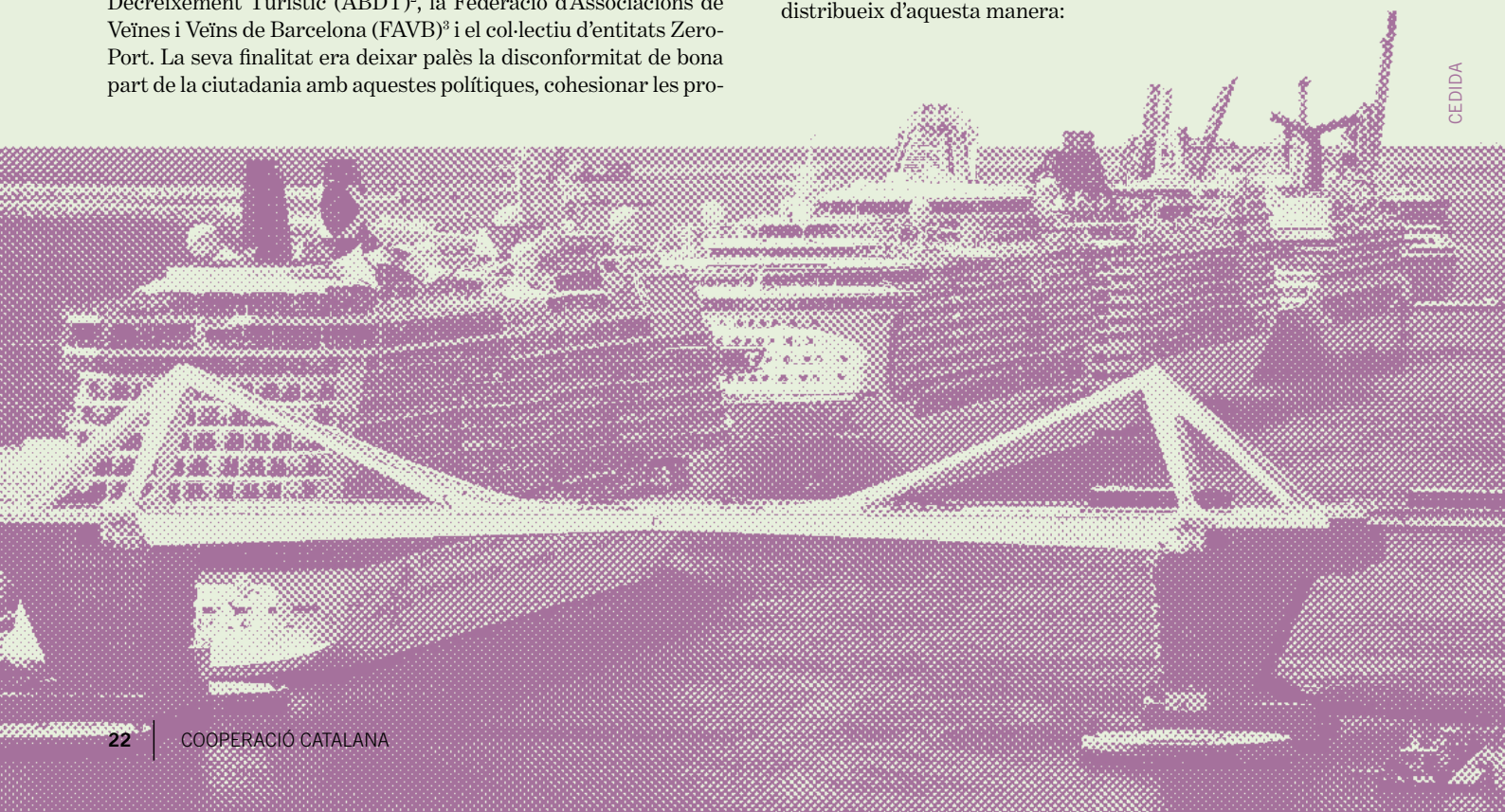
La cimera Future of Tourism World Summit¹, celebrada a Barcelona l'octubre de 2021 amb el suport de les administracions públiques, va ser un nou intent de la indústria turística per recuperar al més aviat possible els volums pre-pandèmia del turisme de masses. L'objectiu se centra a rellançar la indústria turística a escala internacional, dissenyar nous productes, cercar nous nínxols de mercat, noves estratègies de màrqueting i noves formes de traspasar diners públics a la iniciativa privada. D'aquesta cimera va sorgir una declaració que no arriba ni al model «bla, bla, bla» que deia l'activista Greta Thunberg sobre la COP26, perquè ni tan sols es proposen mesures que limitin els efectes negatius del turisme i sí, en canvi, s'acorda treballar per un creixement del negoci sense limitacions. Extractivisme en estat pur sota la lògica del lucre capitalista, configurat com si la crisi més greu que ens amenaça, l'emergència mediambiental, no existís, i com si els recursos energètics globals i els del territori foren infinits.

Jugant a la contra, #MenysTurismeMésVida va ser el *hashtag* de la cimera veïnal organitzada per l'Assemblea de Barris pel Decreixement Turístic (ABDT)², la Federació d'Associacions de Veïnes i Veïns de Barcelona (FAVB)³ i el col·lectiu d'entitats Zero-Port. La seva finalitat era deixar palès la disconformitat de bona part de la ciutadania amb aquestes polítiques, cohesionar les pro-

postes que es fan des dels moviments socials i donar forma a un relat progressivament més elaborat, que trenca amb les lògiques hegemòniques del *lobby* turístic.

El turisme massiu genera empobriment

Heus aquí dues posicions antagòniques, enfrontades en un moment crític, en què més es posa en qüestió els paradigmes del turisme, entre ells el de ser un instrument de generació de riquesa. Amb dades de 2018, s'evidencia que el turisme no genera beneficis econòmics a les poblacions receptores i no ofereix perspectives de fer-ho en el futur. La indústria turística és extractiva i només genera beneficis als fons d'inversió propietaris de bona part de les cadenes hoteleres i companyies aèries i aeroportuàries, i als *lobbies* locals de la restauració, l'oci i els comerços destinats al consum turístic (gran part d'ells en mans de multinacionals estrangeres). Prenent com a exemple el que gasta cada turista que visita la ciutat de Barcelona, la seva despesa es distribueix d'aquesta manera:

CEDIDA

DESPEJA MITJANA PER TURISTA (€)

Transport (41,53 %)	Allotjament (25,52 %)	Menjar, compres i altres despeses (32,95 %)	DESPEJA TOTAL
414,6 €	254,8 €	329,0 €	998,4 €

Font: Observatori del Turisme a Barcelona, 2018.

Es mostra que la major part del pastís, gairebé un 70 %, queda en mans de les companyies que comercialitzen el transport i l'allotjament, mentre que el conjunt d'actors que configuren el teixit comercial i de serveis local, tot i ser el més nombrós quant a volum d'empreses i de llocs de treball, d'aportar la més gran inversió en promoció i infraestructures i de suportar els costos ocults, participen amb poc més d'un 30 % de la facturació total. Així s'explica que **les localitats més turístiques són les més precaritzades** quant a llocs de treball i s'hagin convertit en les més empobrides de Catalunya, com és el cas de Salou o Lloret, aquesta última amb una renda per càpita d'un 35 % per sota de la mitjana.

Un recent estudi de la Fundació La Caixa⁴ exposa com en un sector tan abocat al turisme com el de l'hostaleria el sou mitjà anual el 2007, amb 14.000 €, estava un 31 % per sota de la mitjana. El 2019, amb un turisme desbocat, aquesta distància ja era del 40 % per sota, amb un sou mitjà de 14.461 €. I encara no havia arribat la pandèmia.

A una escala més macro, el fet que Espanya sigui un país dependent del turisme massiu empobreix la població treballadora. Amb dades de la patronal Hosteltur, el turisme és el sector que més aporta a l'economia, amb un 14,6 % (dades de 2019, amb 85 milions de turistes estrangers), per damunt del 14 % de la construcció i el 12 % del comerç. Aquestes dades xoquen amb les de l'Agència Tributària, que xifra en el 10,2 l'increment de la massa salarial de les persones treballadores entre 2007 i 2020 (incloent-hi directius), mentre que la inflació va ascendir, segons l'INE, a un 20,3 % en el mateix període. Mal negoci per a la classe treballadora.

Impacte mediambiental del turisme

És sabut que el turisme té un fort impacte sobre el medi ambient, particularment a través de la seva petjada de carboni. Només quant a emissions contaminants, **el turisme mundial genera el 8 % dels gasos d'efecte hivernacle**. En el cas de Barcelona, les emissions contaminants generades pel turisme amb el transport d'arribada i sortida i les activitats en destí deixen una petjada de 9.578.359 t de CO₂ equivalent de diòxid de carboni/any (dades de 2018), de la qual el 95,9 % correspon al transport, i d'aquest percentatge, el 92,3 % ho és de l'avió, seguit des de molt lluny pel tren i el vehicle propi. Aquesta petjada és equiparable que cada visitant portés 290 kg de CO₂ a la motxilla.

Però la petjada ecològica va més enllà, amb el consum de recursos naturals, com l'aigua o els aliments i els residus que genera. A la Unió Europea, el 52 % de les escombraries marines i de platges prové del turisme costaner, que amb la contaminació de l'aigua i la construcció vinculada al turisme són una de les principals causes de pèrdua de biodiversitat.

Amb tot, a la petjada ecològica de la mateixa activitat diària cal afegir la que generen les infraestructures permanents, com les hoteleres i, especialment, les de transport. Aquestes darreres, addicionalment, finançades amb fons públics –particularment ports i aeroports–, com un exemple més del traspàs de béns comuns a empreses privades. I encara trobem un altre model de traspàs amb els ajuts públics a companyies aèries, encoberts a través d'acords de promoció turística.

Amb el coneixement actual sobre la necessitat de reduir les emissions de gasos contaminants i el consum energètic mundial,

la indústria turística ha d'estar inclosa necessàriament dins les polítiques econòmiques que aborden el decreixement de les activitats més nocives per al medi ambient.

Destrucció de referents socials, econòmics i culturals

Per acabar-ho de reblar, el turisme massiu comporta altres importants externalitats o costos ocults, particularment a les àrees més turístiques del centre urbà de les destinacions. Han estat prou estudiades i són molt evidents, especialment quan es dona una situació de greu crisi econòmica i social com en el cas de la pandèmia per la COVID-19. Entre elles cal destacar:

- Gentrificació i encariment dels preus de l'habitatge.
- Afectacions greus a la salut física i mental del veïnat.
- Destrucció del teixit social i veïnal.
- Desaparició del petit comerç local.
- Utilització privativa de l'espai públic.
- Apropiació per invasió dels recursos públics i els béns comuns.
- Destrucció dels referents culturals preexistents.

Miratges de transformació del model turístic

La hipermobilitat vinculada al turisme a gran escala no és una activitat sostenible per al planeta. Ni quan rebem visitants d'altres països o regions ni quan som nosaltres els qui viatgem a altres indrets. I és especialment insostenible quan s'han de recórrer grans distàncies i s'utilitza l'avió o els creuers. Aquesta evidència que el moviment ecologista porta dècades denunciant, i que queda reflectida en els objectius europeus sobre clima i energia, està tenint els seus efectes en les estratègies de màrqueting dels *lobbies* turístics. Aquests grups d'industrials organitzats fan proclames a «liderar l'adaptació, la sostenibilitat i la transició vers un creixement net zero», mirant d'ocupar noves posicions a un mercat saturat a través de nous productes. D'alguna manera, es repeteix el patró de les cadenes de supermercats i distribució alimentària quan incorporen conceptes com «eco», «bio» o «proximitat» per al manteniment de quotes de mercat i la captació de nova clientela.

En la línia d'identificar referents d'aparent transformació del model turístic, en els darrers anys sorgeixen iniciatives que s'ofereixen com a turisme sociocultural cap a la sostenibilitat i la responsabilitat, la generació de riquesa i l'ocupació. En són alguns exemples la cooperativa FairBnB⁵ (una alternativa a la dominant AirBnB) i l'associació AETHNIC⁶ (un poti-poti d'iniciatives import-export de turistes), que es diferencien de molts altres pel seu segell cooperatiu o d'economia social i solidària. Sense entrar en detalls, són aplicacions pràctiques de la filosofia de la certificació Biosphere World Class Destination⁷ que l'Ajuntament de Barcelona va obtenir el 2011 o del cercador de propostes sostenibles que ofereix el Col·legi d'Ambientòlegs de Catalunya⁸ (aquest molt enfocat a iniciatives de caràcter local).

Amb tot, hi ha algunes coses que estan presents en el conjunt d'iniciatives que s'ofereixen al mercat:

- Es proposen nous horitzons, és a dir nous productes, que amplien i **reforcen l'oferta turística de la ciutat (o l'indret rural) com a marca**, sense qüestionar el model d'explotació i apropiació del territori.
- Les suposades ofertes alternatives es donen al si de ciutats i entorns marcadament turístics.
- Les noves ofertes sempre impliquen creixement d'activitats productives, que inevitablement se sostenen amb matèries primeres importades i recursos generadors d'un important impacte sobre el medi ambient.

- El creixement de l'activitat comporta l'increment del volum de visitants i turistes i, per tant, de la hipermobilitat, és a dir, més transport i més emissions.
- Els serveis turístics s'ofereixen al si de les destinacions, amb escassa incidència sobre les emissions contaminants (4,1 % del conjunt de la indústria turística), perquè el principal volum (88,6 %) es genera amb el transport aeri amb el qual es desplaça massivament el turisme.
- Les ofertes no tendeixen a promoure el **turisme de proximitat**, eventualitat que sí que significaria reduir la petjada de carboni.
- No es justifica ni concreta, ni quantitativament ni qualitativa, de quina manera l'oferta que es proposa contribuirà als objectius europeus sobre clima i energia per al 2030.
- Les propostes s'apropien de conceptes generats des de moviments socials crítics amb el turisme i de conceptes essencials de l'economia social i solidària.

Turisme i economia social i solidària

Resulta fins a cert punt captivador que moltes de les propostes que s'ofereixen al mercat facin seus conceptes generats des de moviments socials i l'economia social i solidària. No obstant això, la realitat fa pensar que tot plegat té més a veure amb un miratge, amb un intent oportunista d'apropiar-se d'elements «ecosocials» com a esquer per enlluernar un nínxol de mercat que encara no està ocupat per les grans companyies del turisme internacional.

Això ens condueix a preguntar-nos sobre el pensament hegemònic que sobre el turisme potser existeix entre les persones que participen en l'ESS, vista com a moviment social i com a alternativa al capitalisme depredador, que també s'articula a través de la indústria turística. Aquest pensament és obvi que no serà unívoc, però possiblement contingui els **elements clau** per identificar com poder mantenir una certa coherència entre els **objectius i les pràctiques de l'ESS**.

Per esbrinar si és possible arribar a algunes conclusions, convindria incorporar alguns continguts treballats dins l'àmbit de l'ESS, també a la mateixa XES, i d'altres col·lectius, com ara els següents:

- Criteris del moviment ecologista respecte a les prioritats per fer front a la crisi climàtica i mediambiental.
- Investigacions acadèmiques i treballs desenvolupats per moviments socials en relació amb la indústria turística i la seva afectació a les economies locals, el veïnat, el territori i el medi ambient.
- Alternatives laborals i socioeconòmiques a la indústria turística, particularment les que poguessin vincular-se a l'ESS.

Alternatives econòmiques i transició ecosocial

Finalment, podem apuntar unes pinzellades sobre quines poden ser aquestes alternatives, en gran part definides a les **Propostes per a la democratització econòmica i la transició ecosocial** aprovades per l'assemblea general de la XES l'abril de 2021.

En l'àmbit del turisme, com en la indústria de l'automòbil, la química, la construcció, l'armament o el transport, entre molts

Manifestació de la plataforma ciutadana Stop Creuers exigint el decreixement del tràfic de creuers al port de Barcelona i la municipalització del Port Vell (2016).

d'altres, la realitat aboca a una **disminució generalitzada de les activitats productives no essencials**. Ara bé, com fer viables processos de decreixement que no impliquin patiment per a les persones i les capes de població afectades?

En primer lloc, fent créixer aquelles activitats **socialment útils** que, especialment en situacions crítiques, evitin les carències i l'empobriment generalitzat. És a dir, **hem de créixer** en producció i subministrament agroalimentari ecològic i proper; en artesanies i manufactures sostenibles; en recuperació d'hàbitats naturals; en biodiversitat; en serveis per a la salut, la sanitat, l'educació, la cultura al carrer, les cures de persones grans, menors, dependents o amb discapacitat; en la rehabilitació estructural i energètica dels edificis i el seu manteniment; en l'adequació d'espais urbans, en la recerca i la investigació, o en la conservació i millora del patrimoni i, particularment, en la **capacitat d'auto-organització** als barris i els pobles per incidir de manera significativa en un nou **marc socioeconòmic de transició ecosocial**.

És possible definir una estratègia que permeti decreixen en un sector, reconvertint-lo en un que beneficiï la comunitat. Des de les administracions públiques i amb el suport comunitari i d'organitzacions gremials es poden recuperar instal·lacions turístiques i diversificar els seus usos. Poden transformar-se en oficines on s'ubiquin funcions administratives que havien estat desplaçades a la perifèria, però també poden ser espais de treball cooperatiu, centres cívics i, especialment, espais perquè visquin persones sota el paraigua de la protecció pública i la possibilitat de gaudir de serveis comuns. Amb la recuperació dels espais dedicats anteriorment al turisme massiu, la revifada de les activitats productives i la recuperació demogràfica permetrien mantenir una activitat al sector hostaler i a un petit comerç local dedicat a atendre les necessitats reals del veïnat.

Així, en un **escenari marcat per les prioritats socials**, per contribuir a la reflexió, no resulta difícil imaginar, per exemple, que les administracions coordinessin el pas de persones treballadores del sector hotel·ler a activitats relacionades amb les cures, la cuina, la neteja o la gestió administrativa. De la mateixa manera, cada especialitat de la indústria turística pot tenir un encaix en alguna de les activitats productives necessàries perquè les persones guanyem en qualitat de vida.

Notes

1. <https://thefutureoftourism.org/ca>
2. <https://assembleabarris.wordpress.com>
3. <https://favb.cat>

4. El País, 12 gener de 2022.
5. <https://fairbnb.coop/es>
6. <https://aethnic.org>

7. <https://turismesostenible.barcelona/es>
8. <https://turismesostenible.coamb.cat>

LES DONES NO ES VAN INCORPORAR AL COOPERATIVISME. JA HI EREN

Mar Masip

Centre de Documentació Cooperativa
@rocagales

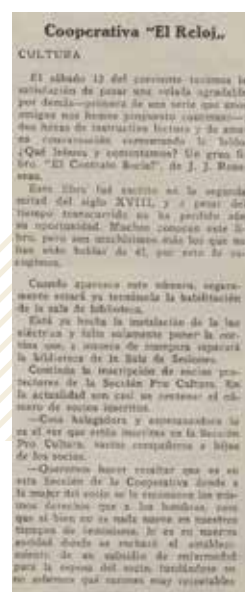
Mireia Almirall, en l'article que va publicar al web de la revista *Catarsi*, és taxativa: «la dona no es va incorporar al mercat laboral. Ja hi era». L'autora dedica el text a desmuntar els falsos tòpics que afirmen que les dones s'incorporaren al mercat laboral a partir de la Revolució Industrial. Parafrasejant-la podríem afirmar que la dona no es va incorporar al cooperativisme. Ja hi era; ja que és necessari desconstruir els relats i donar a conèixer la realitat històrica del col·lectiu femení en el món cooperatiu. De la mateixa manera que les dones treballadores existeixen des dels inicis dels temps i no es quedaven a casa, les cooperativistes tampoc.

Tal com mostra Almirall, les noves tendències i la perspectiva de gènere estan rescatant de l'oblit l'existència de la presència femenina en la història. En el cas del cooperativisme, un exemple d'aquest canvi narratiu es percep quan es desarmen les veus que afirmen que les dones eren enemigues de cooperativisme i no s'interessaven dels afers socials i polítics. El cert és que les dones quedaren relegades com a membres de segona categoria -malgrat que la primera formulació dels principis de Rochdale de 1844 ja incloïa la igualtat entre homes i dones- i, com a tals, se les tenia en compte només en les festivitats i celebracions de les entitats o en les seccions de Cultura. Un exemple d'això es pot llegir a *Acción Cooperatista* de juny de 1925, on parlant de l'adequació de la biblioteca de la Cooperativa El Reloj es ressalta que, en aquesta secció de l'entitat «a la dona del soci se li reconeix els mateixos drets que als homes». Aquesta afirmació, tenint en compte que a la pràctica les dones no tenien el títol de sòcies, ens mostra la presència femenina més enllà del seu rol de consumidores. Si bé aquesta era la realitat femenina, s'ha de puntualitzar que ja existien veus masculines, com les de Joan Planas el 1927, que vindicaven la igualtat de condicions entre dones i homes en les organitzacions cooperativistes. Aquest, en un article publicat a la primera plana d'*Acción Cooperatista* i titulat «Egoísmo» afirma que els homes consideren a les dones «com un dels factors principals pel desenvolupament de la nostra obra; (...) doncs bé: si així ho comprenem, tenim el deute de compartir amb elles el que creiem que són els nostres drets», i en conseqüència -conclou Planas- deixant, els homes, de comportar-se egoïstament.

Però tot i estar relegades en un segon pla, la presència femenina en les cooperatives va significar la llavor perquè dones com Maria Palomera, Rosa Forment o Pepita Bosc -a tall d'exemple-, quan el context social i polític els ho va permetre, alcessin les seves veus i actuessin en pro del col·lectiu femení cooperatiu.

Almirall, M. «La dona no es va incorporar al mercat laboral. Ja hi era»

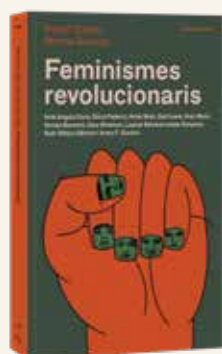
Acción Cooperatista, 25 de juny de 1925, núm. 112, p. 3

Acción Cooperatista, 11 de novembre de 1924, núm. 236, p. 1

Novetats en català per al 8M

(de març 2021 a març 2022)

Rafeef ZIADAR – Brenna BHANDAR.

Feminismes revolucionaris

Sembra, gener de 2022
ISBN: 978-84-16698-65-3
235 pàg.

En un moment de creixent autoritarisme, crisi climàtica i formes cada cop més explotadores de capitalisme neoliberal, necessitem teories i pràctiques que ens ajudin a afrontar aquests conflictes des de l'arrel.

Les autores ofereixen un debat necessari i urgent sobre com els feminismes antiracistes i anticapitalistes són fonamentals per construir respostes polítiques efectives. En col·lectiu, aquestes entrevistes amb activistes i pensadores de referència, com Angela Y. Davis, Silvia Federici i moltes altres, tracen les maneres com els feminismes negres, indígenes, postcoloniais i marxistes han creat nous marcs teòrics per entendre el món.

Nexe, 47.

Economies feministes

Barcelona: Federació de Cooperatives de Treball i Fundació Roca Galès, tardor-hivern de 2021.
96 pàg.

Economies feministes i el seu paper com a nou paradigma que relliga tres principis fonamentals: el feminisme, l'ecologia i la descolonització.

La tercera entrega de la nova etapa de la revista *Nexe* dona veu a les lluites que treballen per un model de societat que superi les desigualtats i preservi els drets fonamentals a la salut, l'habitatge, l'educació i les cures comunitàries. Així doncs, al costat d'identificar els agents responsables de les múltiples crisis, on les dones i els països colonitzats són els grans damnificats, el número té per objectiu realçar els espais i les iniciatives que treballen per assolir un món sense exclusions ni discriminacions de cap mena.

Economies feministes combina entrevistes a expertes amb reportatges, articles temàtics, un banc de recursos bibliogràfics i peces sobre projectes que, amb el seu exemple diari, aporten noves raons per avançar cap a aquest horitzó de canvi democràtic global.

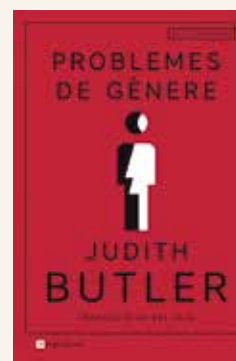

Françoise VERGÉS.

Una teoria feminista de la violència. Per una política antiracista de la protecció

Tigre de Paper, gener de 2022
ISBN: 9788418705199
115 pàg.

El llenguatge oficial sobre la igualtat homes-dones és un repertori de violències: assetjament, violació, maltractament, feminicidi. Aquestes paraules designen una cruel realitat. Però no en dissimulen una altra? La de les violències que es cometien amb la complicitat de l'Estat. En aquesta obra, Françoise Vergès denuncia la tendència securitària de la lluita contra el sexisme. En focalitzar-nos sobre els «homes violents», eludim preguntar-nos sobre els orígens d'aquesta violència. Per a l'autora, no hi ha cap dubte: el capitalisme racial, els populismes ultraconservadors, la destrucció dels països del Sud per les guerres i els saquejos imperialistes, els milions de persones exiliades i la recrudescència carcerària posen les masculinitats al servei d'una política de mort. L'autora ens insta a rebutjar l'obsessió punitiva de l'Estat, en benefici d'una justícia reparatoria.

Judith Butler.

Problemes de gènere. El feminisme i la subversió de la identitat

Angle, maig de 2021
ISBN: 978-84-18197-50-5
336 pàg.

Tot va començar amb aquest llibre que ha esdevingut una obra capital per al moviment feminista. Amb aquest llibre, Judith Butler, alhora brillant intel·lectual i activista militant, funda els estudis queer i marca el camí a tots els pensadors que posteriorment han fet estudis sobre el gènere. Poques obres de pensament han estat tan llegides, seguides i debatudes com aquesta en els darrers cinquanta anys. Butler hi critica la idea essencialista segons la qual les identitats de gènere són immutables i estan arrelades en el cos, en la naturalesa o en una heterosexualitat normativa. Afirma que conceptes com gènere no estan fixats biològicament, sinó preestablerts culturalment. El gènere, per tant, no prové d'una realitat prèvia sinó que és el resultat d'una influència social reiterada.

Busca'ls a la llibreria cooperativa del territori o barri:

Cooperatives
de Treball

cooperativestreball.coop

culturacooperativa.cat

cooperativesdeconsum.coop

pamapam.org

Taylor KEEANGA-YAMAHTTA.

Com alliberar-nos.
El feminisme negre i el
Combahee River Collective

Tigre de Paper, setembre de 2021
ISBN: 978-84-18705-11-3
172 pàg.

Un esforç per tornar a connectar les arrels fonades de l'anàlisi i la pràctica del feminisme negre amb els esforços contemporanis d'organització. De la mateixa manera que el marxisme va convertir-se en una eina per a l'anàlisi crítica en els cercles acadèmics dels anys vuitanta i noranta del segle xx, el feminisme negre també va trobar el seu lloc en els cercles acadèmics a mesura que els moviments polítics que n'havien propiciat l'impuls van començar a abandonar el carrer. En els darrers anys, el feminisme negre ha tornat a emergir com el marc analític per a la resposta activista a l'opressió de les dones trans de color, la lluita pels drets reproductius i, naturalment, el moviment en contra de la violència i l'abús policial. Les organitzacions i les activistes més visibles connectades amb el moviment Black Lives Matter parlen obertament sobre com el feminisme negre conforma les seves polítiques i estratègies actualment.

Bell HOOKS.

La voluntat de canviar.
Homes, masculinitat i
amor

Tigre de paper, 2021
ISBN: 978-84-18705-13-7
260 pàg.

Tothom necessita estimar i ser estimat, fins i tot els homes. Però per conèixer l'amor, els homes han de poder veure les formes en què la cultura patriarcal els impedeix conèixer-se a si mateixos, estar en contacte amb els seus sentiments, estimar. Al llibre l'autora arriba al moll de l'assumpte i mostra als homes com expressar les emocions que són una part fonamental de qui són, independentment de la seva edat, estat civil, ètnia o orientació sexual. Però la masculinitat tòxica castiga aquestes emocions fonamentals, i està tan profundament arrelada en la nostra societat que és difícil per als homes no obeir. Una obra valenta i sorprenent pensada per ajudar els homes a recuperar el millor de si mateixos.

Maria RODÓ-ZÁRATE.

Interseccionalitat

Tigre de paper, abril de 2021
ISBN: 9788416855964
244 pàg.

La interseccionalitat és una proposta sorgida del feminisme negre dels Estats Units als anys vuitanta que ha influït de manera central en la concepció de les desigualtats socials i la discriminació, tant en la investigació en ciències socials com en els moviments socials i en les administracions públiques. La seva premissa bàsica és que no es pot entendre la desigualtat des d'un sol marc explicatiu (com el gènere, la raça, la classe o l'edat) i que cal considerar la interrelació entre ells per entendre com es configura. Pròleg a càrrec de Pastora Filigrana.

The Care Collective.

El manifest de les cures

Tigre de paper, març de 2021
ISBN: 9788416855971
140 pàgines

El manifest de les cures planteja la idea d'un món realment interdependent, que cuidi. L'objectiu dels autors és reimaginar el paper de la cura en el nostre dia a dia i convertir-la en el principi organitzador de totes les dimensions i totes les etapes de la vida. Tots depenem dels altres, i només si fomentem les interdependències podrem crear un món en què tots i cadascú de nosaltres puguem viure i, sobretot, desenvolupar-nos. Les cures no es poden limitar a l'aspecte personal i íntim –els infants, la salut, la gent gran. Hem de superar aquesta interpretació limitada del concepte. *El manifest de les cures* ens exigeix que col·loquem la cura al centre de l'estat i de l'economia. Un govern que cuida no ha de fomentar la satisfacció del desig individual, sinó la felicitat col·lectiva. Això vol dir transformar la manera com està organitzat el món del treball mitjançant cooperatives, centres de producció locals i nacionalització.

Som representativitat

→ **Participació**

Visibilitat

→ **Enfortiment i creació**

Sectors

→ **Territori**

Economies feministes

**Cooperatives
de Treball**

Federació de Cooperatives
de Treball de Catalunya
Premià 15, 1ª planta. 08014 Barcelona
Tel: 93 318 81 62 · Fax: 93 302 18 85

cooperativestreball.coop

Catalunya,

TERRA COOPERATIVA

Si esteu interessades a portar l'exposició
Catalunya, terra cooperativa a la vostra
població o entitat demaneu informació per
correu electrònic a: fundacio@rocagales.cat

PROMOCIÓ 2022

Per a una subscripció a la revista Cooperació Catalana (30€).
Obsequi d'un exemplar del llibre **Catalunya, Terra Cooperativa**.
Subscripcions: <http://www.rocagales.cat/publicacions/cooperacio-catalana/>

www.rocagales.cat cof@rocagales.cat 932 154 670

Catalunya, terra cooperativa

